

Llibres i quaderns de lectura per a un confinament

Libros y cuadernos de lectura para un confinamiento

Books and reading notebooks for a confinement

Resum

El primer confinament arran de la pandèmia de la COVID-19 l'any 2020 evidencia la necessitat de l'accés universal a la lectura quan és impossible accedir a les biblioteques físiques. El projecte neix del convenciment que la lectura és una eina pedagògica primordial per a l'èxit educatiu. S'adreça a tots els centres educatius de primària i secundària de Sant Feliu de Guíxols amb l'objectiu de cobrir les necessitats lectores de tots els alumnes i reduir la bretxa digital i social. Consisteix en proporcionar materials de lectura adequats a l'edat dels destinataris i despertar el gust per la lectura a través del joc i el pensament mitjançant uns quaderns confeccionats pel personal bibliotecari. Els llibres i quaderns s'han repartit entre els grups-classe confinats temporalment durant els cursos 2020-2021 i 2021-2022.

El primer confinamiento motivado por la pandemia de la Covid-19 en 2020 evidencia la premura del acceso universal a la lectura cuando es imposible acceder a las bibliotecas físicas. El proyecto surge de la convicción de que la lectura es una herramienta pedagógica esencial para el éxito educativo. Está dirigido a todos los centros educativos de primaria y secundaria de Sant Feliu de Guíxols con el propósito de cubrir las necesidades lectoras de todos los alumnos y reducir la brecha digital y social. Consiste en proporcionar materiales de lectura adecuados a la edad de los destinatarios i despertar el gusto por la lectura a través del juego y el pensamiento mediante unos cuadernos confeccionados por el personal bibliotecario. Los libros y cuadernos se reparten entre los grupos-clase confinados temporalmente durante los cursos 2020-2021 y 2021-2022.

The first confinement in the wake of the Covid-19 pandemic in 2020 highlights the need for universal access to reading when it is impossible to access physical libraries. The project stems from the belief that reading is an essential pedagogical tool for educational success. It is aimed at all schools, both primary and secondary, in Sant Feliu de Guíxols with the aim of meeting the reading needs of all students and reducing the digital and social divide. It consists of providing reading materials appropriate to the age of the students and awakening a taste for reading through play and thought with the aid of notebooks made by the library staff. The books and notebooks are distributed among the temporarily confined class groups during the 2020-2021 and 2021-2022 academic years.

Paraules clau:

Confinament; lectura; bretxa digital; bretxa social; pandèmia; centres educatius.

Palabras clave:

Confinamiento; lectura; brecha digital; brecha social; pandemia; centros educativos.

Key words:

Confinement; reading; digital divide; social divide; pandemic; schools.

Autores:

Elena Avellaneda Noguera, historiadora de l'art i tècnica auxiliar de biblioteca

Ana Gutiérrez Manuel, traductora i bibliotecària

Montse Vila Gotarra, historiadora i tècnica auxiliar de biblioteca

Introducció

“Llibres i quaderns de lectura per a un confinament” neix com a idea arrel de l'aparició de la Covid-19 i de les noves demandes generades per la pandèmia. Durant el primer confinament, que es va produir entre els mesos de març i juny de 2020, es va posar de manifest la manca absoluta de material de lectura de molts escolars, que no van tenir

accés ni a les biblioteques escolars ni a les biblioteques públiques perquè estaven tancades. A més, a moltes de les seves llars tampoc no hi havia biblioteques personals.

Durant l'estiu de 2020, el Departament d'Ensenyament treballa els protocols dels centres d'ensenyament i, entre d'altres, aquells que afecten als confinaments de grup-classe en cas de detectar-se alumnat positiu en Covid-19, però no es parla de com l'alumnat pot tenir lectura en paper (més enllà de la lectura digital, que tampoc no es troba accessible a totes les llars).

1. Reflexions

La constatació d'aquests fets ens va impulsar a buscar solucions que poguessin aportar un material de primera necessitat per a l'educació dels escolars, ja que considerem que la lectura és una de les eines pedagògiques més importants per aconseguir l'èxit educatiu. El confinament total i, posteriorment, els confinaments puntuals van significar per a moltes famílies la impossibilitat d'accés a lectures adequades per als fills i les filles. Una situació que, al nostre parer, augmentava considerablement el risc d'aprofundir encara més la bretxa social entre les famílies del nostre municipi amb menys recursos econòmics.

Així doncs, l'equip de la Biblioteca Pública de Sant Feliu de Guíxols va marcar-se l'objectiu d'oferir una alternativa adequada per als nens i nenes de la nostra localitat en cas que estiguessin afectats per un confinament de classe, atès que si això passava altre cop, no podrien accedir ni als llibres de les biblioteques escolars de cada centre, ni tampoc a la col·lecció de la Biblioteca Pública.

2. Objectius

El projecte té, doncs, com a principal objectiu, cobrir les necessitats lectores de l'alumnat de tots els centres educatius de primària i secundària de la ciutat en cas de confinament domiciliari d'un grup-classe. El municipi compta amb un total de cinc centres d'educació

primària (un d'ells, concertat, també ofereix educació secundària) i dos centres públics d'educació secundària que acullen prop de 2.000 alumnes.

Un altre objectiu és que tota la classe tingui el mateix quadern per fomentar la cohesió de grup malgrat que cadascú estigui tancat a casa seva. Per altra banda, s'ha utilitzat el format paper per a la seva difusió amb el propòsit que els nois i les noies que no tenen accés a Internet a casa puguin disposar d'un material que els ajudi en el seu procés d'aprenentatge. Tot i així, dins dels quaderns hi ha propostes complementàries que es poden treballar connectant-se a la xarxa per a aquells els alumnes que en disposin. Tots dos propòsits busquen reduir les diferències socials i la fractura digital, que fa que determinats segments de la comunitat no tinguin accés a la informació i a les tecnologies de la comunicació.

Figura 1. Portada del quadern de lectura de 1r i 2n.

3. Accions

Per aconseguir-ho, en cas de confinament d'un grup-classe, la Biblioteca fa arribar, ràpidament i eficaç, un lot de llibres i uns quaderns de lectura elaborats pels propis bibliotecaris a cadascun dels alumnes del grup confinat (a més del tutor o tutora del grup) per tal de no perdre el vincle lector amb la biblioteca que, en condicions normals, els escolars mantenen gairebé a diari. La rapidesa de l'acció és possible perquè dintre del protocol dels centres educatius del nostre municipi s'ha afegit una tasca més: "Avisar la

Biblioteca Pública del confinament de grups-classe. Informar del nivell del grup i la quantitat d'alumnat i professorat confinat”.

El projecte s'estructura al voltant de dos elements bàsics que descriurem a continuació i que hem considerat imprescindibles per a l'èxit del nostre propòsit. La combinació de tots dos permet als nens i nenes confinats per la Covid-19 disposar d'aquests materials per a treballar la comprensió lectora de manera pedagògica, lúdica i dinàmica.

4. Els llibres

Aquest és el primer element important de la iniciativa. Des de la Biblioteca s'ha fet una selecció de llibres d'entre els que integren la col·lecció. Així doncs, en aquesta primera part del projecte s'han confeccionat lots de tres llibres per a cada alumne/a garantint-ne la diversitat: llibres de ficció, de temes (per exemple, ciències, història o tecnologia), còmic, endevinalles, etc. La selecció d'obres es fa tenint en compte l'edat i el nivell escolar al qual s'adreça.

Figura 2. Exemple de lots de llibres que arriben a les escoles.

Així doncs, cada paquet està concebut perquè el nen o la nena que el rebí tingui una mostra adequada al seu nivell educatiu. L'objectiu principal és que els i les alumnes

tinguin llibres físics a casa durant els dies que hagin de romandre confinats, ja que és probable que no hi hagi llibres ni biblioteques personals a totes les cases.

5. Els quaderns

El segon element que conforma el nostre projecte són els anomenats “Quaderns de lectura”. Aquests quaderns estan redactats i dissenyats per l'equip de la biblioteca i contenen materials de lectura específics per a cada cicle de primària, és a dir, cicle inicial, mitjà i superior, així com per als cursos d'ESO. La proposta no sols cerca la lectura dels fragments que es proposen sinó que pretén motivar a la lectura de l'obra completa en alguns casos i també busca convidar a la reflexió dels lectors dins del seu nivell educatiu. Intentar, de manera amena, despertar el gust per la lectura a través del joc i el pensament.

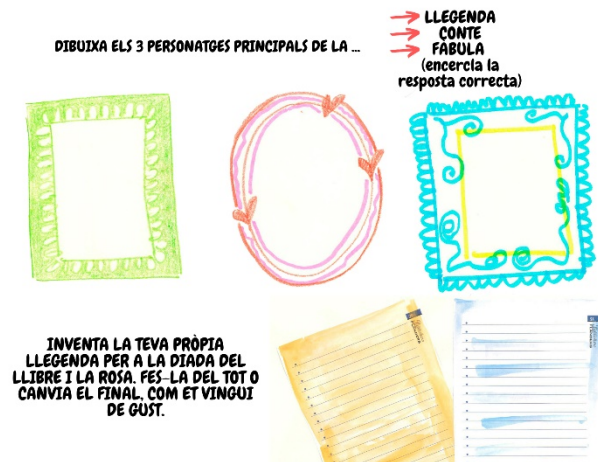

Figura 3. Exemple d'activitat proposada.

S'han triat fragments d'autors diversos, com ara Joan Maragall, Oscar Wilde o Goethe, amb la finalitat d'abastar tots els gèneres: prosa, poesia, teatre i assaig. Així mateix, els quaderns inclouen referències a artistes pictòrics com Picasso o Murillo, il·lustradores actuals com Anna Grimal o Marta Casals. I, per descomptat, també la música és present a través de lletres de cançons, entre d'altres, de Los Inhumanos o Peter Gabriel. En alguns

casos els quaderns insten l'alumnat a fer recerca de determinats temes a Internet a través d'enllaços concrets facilitats o de propostes més genèriques.

Figura 4. Il·lustracions d'Anna Grimal que inspiren altres activitats del quadern.

Es poden trobar tots els quaderns disponibles per a la consulta en línia al canal d'Issuu de la Biblioteca:

https://issuu.com/bibliotecasantfeliuguixols/docs/quadern_de_confinament_-_cicle_inicial

https://issuu.com/bibliotecasantfeliuguixols/docs/quadern_de_confinament_-_cicle_mitj

https://issuu.com/bibliotecasantfeliuguixols/docs/quadern_confinament_-_cicle_superior

https://issuu.com/bibliotecasantfeliuguixols/docs/quadern_1r_i_2n_eso

https://issuu.com/bibliotecasantfeliuguixols/docs/quadern_3r_i_4t_eso

6. Metodologia

El protocol que se segueix quan es dona el confinament d'un grup classe és el següent: l'escola ho posa en coneixement de la biblioteca i aquesta fa arribar els lots de llibres i els quaderns de lectura per a cada nen i nena en funció del seu nivell educatiu, després l'escola els reparteix entre els seus alumnes abans del confinament del grup classe. Normalment, es reparteixen el dia que els nens i nenes van a l'escola a fer-se les proves PCR.

Un cop ha acabat el període de confinament, els nens i nenes retornen els llibres a l'escola i poden quedar-se els "Quaderns de lectura", amb la idea que acabin la seva lectura i l'execució de les propostes educatives. Quan l'escola ha fet el recompte de llibres avisa la biblioteca per fer la recollida dels lots de llibres. La Brigada Municipal es desplaça a l'escola que ha sol·licitat els lots de llibres per recollir-los i portar-los a la biblioteca. Quan arriben a la biblioteca, es fa el recompte pertinent i es tornen a dipositar en el magatzem per tenir-los a disposició de les escoles que ho necessitin.

Acabat el retorn dels llibres, és el moment de fer arribar els qüestionaris d'avaluació als tutors de cada aula perquè en facin la valoració. El qüestionari d'avaluació és un formulari de Google amb preguntes adreçades als mestres com, per exemple, si tenien coneixement previ del projecte dels "Llibres i quaderns de lectura per a un confinament", si han disposat de la suficient informació sobre els objectius i la mecànica dels lots de llibres i quaderns, i sobre els processos d'entrega i devolució de tots els materials. També s'inclouen preguntes referents al grau de satisfacció per part dels alumnes i les famílies. La biblioteca s'encarrega, un cop rebuda la valoració dels tutors, de tenir cura de les dades i fer la seva anàlisi.

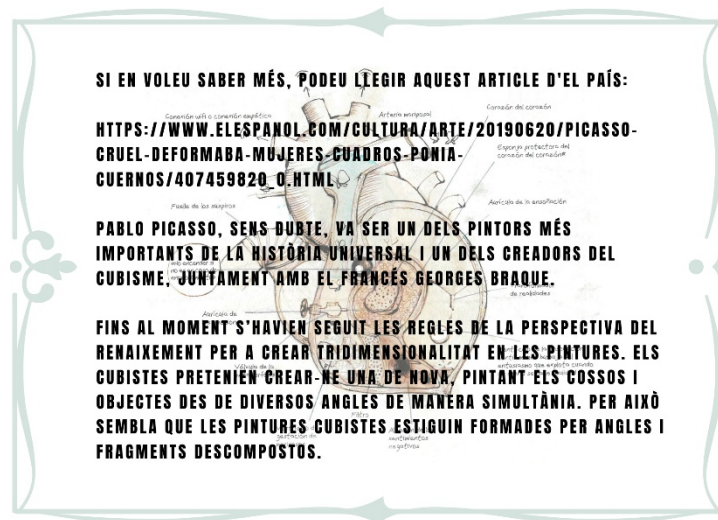

Figura 5. Recomanacions per ampliar la lectura.

7. Resultats

Durant el curs 2020-2021, vam poder servir (en algun cas no va ser possible) a 22 grups entre primària i secundària. Val a dir que el projecte va tenir més seguiment per part del professorat i dels equips directius en educació primària que no pas a secundària.

Tanmateix, tots ells van valorar molt positivament el projecte, tant en les enquestes d'avaluació que vam repartir (<https://forms.gle/xfkUKJcvxyi8ohDz7>) com pel feedback verbal i per les respostes en el marc de la Comissió de Lectura del Pla Educatiu d'Entorn, que inclou tots els responsables de les Biblioteques escolars i que lidera la Biblioteca Pública.

El projecte va ser ressenyat en premsa (El Punt-Avui, 30/10/2020):

https://www.elpuntavui.cat/societat/article/16-educacio/1871570-llibres-per-a-alumnes-confinats.html?fbclid=IwAR0GsBHmyTtn1puetN4aihDfr046c25ZzO0riPszjNtDOslk_Oy6yn2kcRw

I ha estat un dels projectes guardonats de la darrera convocatòria del "Concurso de proyectos de animación a la lectura María Moliner en municipios de menos de 50.000

habitantes": <https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:1fca6134-ad03-4e68-9196-bb419ceb4b5b/listado-360-premios.pdf>

8. El futur

Aquest curs escolar 2021-22 hi ha hagut altre cop confinaments de grups escolars (tot i que en menor mesura) de manera que el projecte ha continuat ben viu.

Així mateix, la creació dels "Quaderns" ens ha portat a reflexionar sobre la idoneïtat d'editar-los en format llibre per a la seva distribució a escoles i biblioteques. Les biblioteques tenim un potencial extraordinari com a creadores de contingut lector i l'edició de llibres i altres materials no hauria de ser aliè a la nostra tasca.

Una possibilitat de cares a futur seria compartir amb els mestres dels centres la formulació de nous quaderns. La seva experiència en l'àmbit pedagògic podria ser-nos molt útil per a confeccionar uns quaderns que poguessin ser més específics per a cada nivell d'edat, sempre conservant la idea original de quadern de lectura per despertar l'interès lector de manera lúdica i divertida.

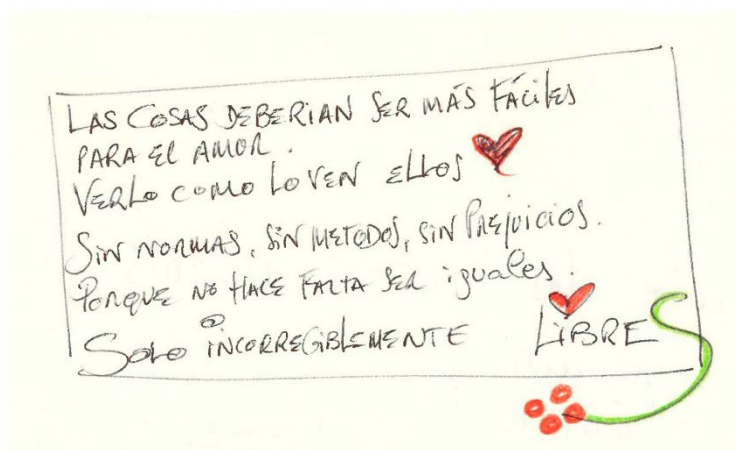

Figura 6. Frase inspiradora.

També volem aprofundir en l'impacte que ha tingut per a les famílies i infants la recepció dels "Llibres i quaderns de lectura per a un confinament" i, per això, tenim previst elaborar un qüestionari adreçat als alumnes i les famílies que, en definitiva, són els principals destinataris d'aquest projecte. Aquests propòsits els encarem al curs 2022-2023.

9. Impulsors

L'equip de la Biblioteca Pública: Elena Avellaneda, Ana Gutiérrez, David Hernández, Josep Miquel, Ramon Rico, Montse Vila, Rosa Xifró.

Biblioteca Pública Octavi Viader i Margarit, Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols

Contacte: biblioteca@guixols.cat ; 972324057

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

La bibliografia s'organitza per cada nivel educatiu del qual s'ha realitzat un quadern.

Cicle inicial

Carner, Josep; Díaz, Joan. *Bestiari/Newcat, The New Catalan Ensemble*. Pineda de Mar: Seed Music S.P.C., 2018.

Casasín, Albert. *Llegendes de Catalunya: la manera més divertida de descobrir el món fantàstic de les llegendes: amb jocs i misteris per resoldre*. Barcelona: La Galera, 2011.

Martí O'Toole, Gemma; Villamuza, Noemí. *La puça russa*. Barcelona: La Galera, 2012.

Serrano, Martí. *La cigarra y la hormiga y seis cuentos más*. Madrid: Álabe, 1999

Ruzzier, Sergio. *Fox + Chick: una passejada en barca i altres històries*. Madrid: Liana Editorial, 2020.

Cicle mitjà

- Dalh, Roald. *Els culsdolla*. Barcelona: La Magrana, 2016.
- Gough, Julian; Field, Jim. *Un conill menut i saberut*. Barcelona: Baula, 2016.
- Gusti; Casas, Lola. *Lletjos i lletges?* Barcelona: El Cep i la Nansa edicions, 2020.
- Le Thanh, Tai-Marc; Dautremer, Rébecca. *Cyrano: basado en Cyrano de Bergerac de Edmond Rostand*. Zaragoza: Edelvives, 2009.
- Love, Jessica. *Sirenas*. Madrid: Kókinos, 2018.
- Raspall, Joana; Blanch, Ignasi. *Podries*. Barcelona: Takatuka, 2017
- Silver. *Lupo Alberto se las sabe todas*. Barcelona: Norma, 2000
- Solbes, Iván; Mayorga, José María. *Bichos, amor y cosas*. Madrid: Nuevo nueve, 2019.
- Watterson, Bill. *Un mundo mágico*. Barcelona: Ediciones B, 2012.

Cicle superior

- Blomm, Harold. *Contes i poemes per a nens extraordinàriament intel·ligents de totes les edats*. Barcelona: Empúries/Anagrama, 2003.
- Casals Marquilles, Marta; Maragall, Joan. *Elogi del viure*. Barcelona: Simbol. 2019.
- Geis, Patricia. *Leonardo da Vinci*. Barcelona: Combel, 2018
- Grimal, Anna. *Como molaban los 90*. Barcelona: Lunwerk, 2020.

1r i 2n d'ESO

- Arroyo Moliner, Liliana. *Tu no ets la teva selfie*. Lleida: Pagès editors, 2020.
- Delclòs, Jordi. "El mite de Narcís", 2015. Un altre bloc d'XTECBlocs.
<https://blocs.xtec.cat/esoestelclassica/2015/10/15/el-mite-de-narcis/> [Consulta: 20/05/2020]
- Figueras, Emmanuelle; de Gastold, Claire. *Color Animal*. Barcelona: Zahori Books. 2020.
- Hodge, Susie. *Per què l'art és ple de gent despullada?: i altres preguntes fonamentals sobre l'art*. Barcelona: Libbooks. 2016.

3r i 4t ESO

Andersen, Hans Christian; Gréban, Quentin. *La sirenita*. Alzira: Algar, 2018.

Beltrán, Rebecca; López Mercè. *Tu corazón en un cofre*. Barcelona: Lumen, 2013.

Deacon, Alexis. *El gegant egoísta*. Barcelona: Ekaré, 2013

Gener, Ramón. "This is Art", 2017-. Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals.

<https://www.ccma.cat/tv3/this-is-art/capitols/> [Consulta: 20/05/2020]

Goethe, Johann Wolfgang von. *Les tribulacions del jove Werther*. Barcelona: Vicens Vives, 2013.

Juan, Ana. *El amor desconocido*. Zaragoza: Edelvives, 2016.

Norac, Carl. *Swing café*. Madrid: Kókinos, 2010.

Subirana, Jaume. *Tu i jo: trenta-dues maneres de dir-ho*. Barcelona: Columna, 2017.